

"De Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal-en Letterkunde en Geschiedenis"
aan Dr. C. DE BAERE
Brussel 24 Oktober 1954

TOESPRAAK

bij de hulde aan Dr. C. DE BAERE, secretaris

DOOR

DR. R. STERKENS,

penningmeester der Maatschappij

Geachte Dr. De Baere,
Geachte Vergadering,

De Heer Voorzitter, Prof. Peremans, heeft me gevraagd een kort overzicht te willen geven van het werk van Dr. C. De Baere.

Het is een zeer vererende opdracht, die ik graag op mij heb genomen, omdat me hierdoor de gelegenheid wordt geboden, aan de Heer De Baere mijn erkentelijkheid te betuigen — en tevens die van vele leraren uit het M.O. — voor de buitengewone hulp die wij in onze leraarsloopbaan van hem mochten ontvangen.

Het is ook een moeilijke opdracht, want het werk dat Dr. De Baere presteerde is zo omvangrijk en zo verscheiden, dat het niet gemakkelijk is er hier een volledig en tevens synthetisch beeld van te geven. Gelieve me dus bij voorbaat voor eventuele tekortkomingen te verontschuldigen, en laten we hopen, dat een specialist in de wetenschappelijke bibliografie als een Dr. Roemans zich eens over het werk van Dr. De Baere moge ontfermen.

Cyriel De Baere werd geboren te Baasrode op 9 april 1884, en het is dan ook terecht dat we hem nu bij zijn zeventigste verjaardag onze hulde brengen. Hij studeerde aan het College te Oudenaarde en aan de Universiteit te Leuven, waar hij het doctoraat in de Germaanse Filologie behaalde, en wel met de grootste onderscheiding.

In 1906 wordt hij leraar aan het Gemeentecollege te Nijvel en maakt hier kennis met de hoogstaande vrouw, die zijn lieve, trouwe levensgezellin zal worden. In 1907 wordt hij studiemeester aan het Koninklijk Atheneum te Gent en van 1908 tot 1914 is hij leraar aan het Koninklijk Atheneum te Hasselt.

Hij schijnt zich hier goed in te burgeren en op weg om een echte Limburger te worden. Hij interesseert zich niet alleen voor het Atheneum, maar tevens voor alles wat zich daaromheen beweegt en leeft. En zo schrijft hij, in samenwerking met Dr. Jan

Gessler, de « *Geschiedenis van de Hasseltse Rederijkerskamer De Roode Roos* ». Hij publiceert de « *Geschiedenis van het Onderwijs te Hasselt* », een werk in drie delen, en, in samenwerking met Constant Vanderstraeten de « *Geschiedenis van de Lakennijverheid te Hasselt* ».

Hij werkt mee aan allerlei tijdschriften als : L'Ancien Pays de Looz, Limburg, 't Daghet in den Oosten, Limburgsche Bijdragen en publiceert artikels als b.v. : « *Een blijde intrede te Hasselt* », « *Geschiedenis en Folklore* », « *De Knippersbende te Lummen* », « *De Lorreinen rond Hasselt in 1645* », « *Een Hasseltsch Patriottenlied uit de Luiksche Omwenteling* », « *Rodenbach's Gudrun en het Middelhoogduitsche epos Kudrun* », « *Een woord tot de studenten* », enz. enz.

Dit verklaart dan ook waarschijnlijk het feit, dat we in elk overzicht van de Limburgse letterkunde de naam De Baere aantreffen. Voor Limburg is het voorzeker een groot verlies, dat deze jonge Atheneumleraar in 1914 naar Brussel verhuist, waar hij leraar wordt aan het Koninklijk Atheneum te Elsene. Het is hier dat ik het voorrecht had Dr. De Baere als collega te leren kennen en waarden.

Wel heeft hij een prettige herinnering aan zijn verblijf te Hasselt bewaard. Ik mocht dat ervaren toen we in de jaren twintig samen een fietstocht door Limburg maakten. Maar spoedig eist Brussel heel zijn belangstelling en heel zijn werkkraft op, en hij zal voortaan zijn vrije tijd wijden aan de bevordering van het Vlaams culturele leven te Brussel. Vooral in de Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding en in het Davidsfonds treedt hij actief op; hij is in deze en andere Brusselse verenigingen sinds veertig jaar een nooit versagende en een zich steeds opofferende stuwende kracht.

Aan het Atheneum te Elsene begint De Baere zijn buitengewone activiteit op het gebied van de verspreiding van het goede schoolboek.

In 1923 verschijnt zijn: « *Beknopte Nederlandse spraakkunst ten dienste van het middelbaar en het normaal onderwijs in Belgische scholen* ». De auteur zegt zelf in zijn « *Verantwoording* »: « *Deze schoolgrammatica wil de leerlingen zo eenvoudig, zo klaar en zo volledig mogelijk met de voornaamste spraakkundige feiten bekend maken* ». Wie mocht twijfelen of de auteur in zijn opzet is geslaagd, moge bedenken dat dit boek verleden jaar zijn 18^e druk beleefde.

De Baere huldigt in dit werk de moderne opvatting: de spraakkunst moet *beschrijven*, niet *voorschrijven* en daarom aansluiten

bij het levende gesproken woord; de grammatica moet met de taal mee evolueren.

Typisch voor de werkmethode van De Baere, voor zijn voortdurend streven naar meer eenvoud en meer klaarheid, voor zijn bestendige zorg voor een grotere accuratesse is het feit dat bijna elke uitgave van de vorige verschilt. Telkens heeft hij nieuwe overzichtelijke tabellen ingelast, of de stof logischer ingedeeld of sommige regels nauwkeuriger en beknopter geformuleerd. En tegenover de leraren die zich ergeren over deze voortdurende veranderingen, zal hij zich verdedigen door hun ronduit te verklaren: « We blijven de mening toegedaan dat in elke nieuwe uitgave van een schoolboek naar verbetering dient te worden gestreefd en dat ze, zowel wetenschappelijk als pedagogisch, een stap vooruit moet betekenen op de vorige ».

Dr. De Baere meent ook dat de spraakkunst vooral praktisch dient aangeleerd te worden en daarom publiceert hij zijn « *Oefeningen bij de beknopte Nederlandse spraakkunst* », een werk in twee delen, die later, in 1946, weer tot een enkel deel versmolten worden.

Hij beweert zelfs dat de leerlingen slechts dan de regels als les mogen opkrijgen, wanneer ze de oefeningen hebben gemaakt, die er bij horen. Uitgaande van dit principe heeft hij een vrij groot aantal oefeningen bijeengebracht, die deels mondeling, deels schriftelijk te maken zijn. Deze oefeningen zijn meestal zeer eenvoudig en behandelen hoofdzakelijk gegevens van praktische aard. De auteur streeft er naar ze zo aantrekkelijk en zo aangenaam mogelijk te maken, en neemt daarom graag zijn toevlucht tot verhaaltjes of beschrijvingen. Slechts bij uitzondering, als het moeilijk anders gaat, zal hij met losse zinnnetjes werken.

In 1924 publiceert hij zijn « *Beknopte Nederlandse spraakkunst voor Waalse scholen* » en een bundel « *Oefeningen bij de beknopte Nederlandse spraakkunst voor Waalse scholen* ». Beide werken steunen op dezelfde principes als de twee vorige. Alleen worden hier betrekkelijk vele vertalingsoefeningen ingelast, bij voorkeur waar een vergelijking met het Franse taalgebruik deze thema's wenselijk maakte.

Als uitnemende tweetalige was De Baere als aangewezen om deze spraakkunst en deze oefeningen te publiceren. Hij heeft hiermee de studie van het Nederlands in Wallonië en in het Brusselse ten zeerste bevorderd.

Hij streeft er ook naar de Waalse leerlingen te leren Nederlands lezen; hij wil hun leren smaak vinden in 't lezen van goede Nederlandse schrijvers. Hiertoe publiceert hij, in samenwerking

met Dr. Armand Van Hoof « *Langs zonnige Dreven* », een bloemlezing ten dienste van de Waalse inrichtingen voor Middelbaar- en Normaalonderwijs.

De schrijvers kiezen teksten, die de belangstelling van de Waalse leerlingen kunnen opwekken. Ze weten dat de jongeren minder voelen voor een mooie beschrijving dan voor een boeiend verhaal; dat langere uittreksels hen meestal afschrikken; dat de wereld van het « *Wonderland* » een bijzondere bekoring voor hen heeft. Ze willen het hun jonge lezers zo gemakkelijk mogelijk maken, en daarom worden alle moeilijke woorden verklaard of vertaald. Ze trachten bij de Waalse leerlingen sympathie op te wekken voor Vlaanderen; en daarom ontlene ze bij voorkeur aan levende Vlaamse schrijvers. Ze wensen dat deze bloemlezing een aanleiding en een hulp zou worden tot het inrichten van een klasbibliotheek en zelfs tot het aanleggen van een eigen boekerij. Te dien einde worden steeds enkele bio-bibliografische gegevens over de opgenomen auteurs medegedeeld; de kenmerkende eigenschappen van elke schrijver worden bondig bepaald en op wat er in zijn werk als lectuur voor de jeugd in aanmerking komt wordt bijzonder de nadruk gelegd.

Ongeveer hetzelfde doel heeft De Baere voor ogen bij het samenstellen van zijn « *Keurboeken voor Middelbaar- en Normaalonderwijs* ». Hij wil hiermee aan de Vlaamse studenten van ons Middelbaar- en Normaalonderwijs een reeks keurboeken verschaffen, waardoor ze gemakkelijker op de hoogte zullen komen van de meesterwerken uit onze Nederlandse literatuur.

Reeds vóór 50 jaar waren enkele vlaamsgezinde leraren aan het Klein Seminarie te Hoogstraten met hetzelfde opzet begonnen, door het uitgeven van hun « *Nederlandsche schrijvers voor het Middelbaar Onderwijs* ». Ik herinner me uit mijn jeugd, hoe onze leraren als een De Boeck, een Spaninckx en een Walgrave hiermee trachtten ons interessante klasseliteratuur te bezorgen en ons te leren van jongsaf een eigen bibliotheek te vormen. Deze werkjes kostten toen, geloof ik, 25 centiem.

Dr. De Baere heeft, in samenwerking met Dr. J. Verboven, dit uitstekend initiatief voortgezet. Er zijn in deze reeks « *Keurboeken* » reeds 21 deeltjes verschenen. De meeste werden voorbereid door De Baere. Ze zijn alle voorzien van een inleiding met bio-bibliografische aantekeningen over de behandelde schrijver. Onder aan de bladzijde worden meestal de onontbeerlijke, zakelijke verklaringen geplaatst. Achteraan komen soms aantekeningen over taal en stijl, en altijd een alfabetische woordenlijst, ook ten behoeve van Franstalige leerlingen.

Het zou ons te ver leiden deze 21 Keurboeken ook maar beknopt te willen bespreken. Daar is « voor elc wat wils ». Alle leerlingen, van de 6^e tot de 1^e, krijgen een speciaal voor hen uitgekozen leetuur; zelfs de meisjes worden met een speciaal bundeltje bedacht. De schrijvers houden niet enkel rekening met de literaire waarde, maar ook met de opvoedende kracht die van de tekst uitgaat.

Zo zijn dan in deze rijke verzameling verschenen: *De Familie Stastok*, *De Familie Kegge*, *Vier Vlaamse Novellen* met werk van Hilda Ram, Rosalie en Virginie Loveling, Reimond Stijns en August Snieders, *Stemmen uit eigen Land* met werk van August Vermeylen, Emmanuel De Bom, Felix Timmermans en Toussaint van Boelare, een bloemlezing uit de novellen van *Justus van Maurik*, een keuze uit de lyrische poëzie van *Joost van den Vondel*, *Het wederzijds Huwelijksbedrog* van Pieter Langendijk, een bloemlezing uit het werk van *Ernest Claes*, een keuze uit het proza van *Karel Van de Woestijne*, een bloemlezing uit de Hollandse Spectator van *Justus van Effen*, proza van *Jacobus van Looy*, een speciaal bundeltje *Meisjesfiguren*, keurblad zijden uit het werk van *Arthur van Schendel*, *De Geschiedenis van Saïdjah en Adinda* van Multatuli, *Adam in Ballingschap* van Joost van den Vondel met een zeer uitvoerige inleiding, proza van *Maurits Sabbe*, *Gestalten uit het werk van Gerard Walschap*, *Twaalf Verhalen* van Arthur Van Schendel, *Lucifer* van Joost van den Vondel en een keuze uit het werk van *Aart van der Leeuw*.

Werkelijk het grenst aan het fabelachtige, het werk dat De Baere heeft gepresteerd op het gebied van het onderwijs van het Nederlands in het M.O. Er is in heel onze onderwijswereld wel niemand, die aan het onderwijs van het Nederlands in Vlaanderen en Wallonië zovele diensten heeft bewezen. Niemand die dit onderwijs heeft verrijkt met zulke talrijke en zulke degelijke handboeken. Had ik ongelijk in mijn inleiding te zeggen, dat vele leraren uit het M.O. gelukkig zijn, hun erkentelijkheid te betuigen voor de buitengewone hulp die hun door Dr. De Baere werd geboden bij de voorbereiding en bij het geven van hun lessen in de Moedertaal? En hierom is het misschien enigszins spijtig dat deze hulde enkel plaats heeft in de intieme kring van de Zuidnederlandse. Ik ben overtuigd dat tientallen leraren zich graag bij deze hulde zouden hebben aangesloten.

Dr. De Baere blijft leraar aan het Atheneum te Elsene tot in 1927. In dat jaar gaat hij in dezelfde functie over naar het Atheneum te Brussel en van 1933 tot 1952 is hij taalinspecteur voor het M.O.

Wie het geluk had met De Baere in aanraking te komen gedurende deze 46-jarige lange loopbaan, moet telkens getroffen zijn geworden door zijn hoge opvatting van zijn beroepsplicht en door zijn uitzonderlijke bevoegdheid.

Hiervan getuigt ook het werk dat hij in 1935 uitgaf: *De Wet van 14 Juli 1932, houdende de taalregeling in het lager en het middelbaar onderwijs. Haar toepassing op het middelbaar onderwijs*. De vele ingewikkelde uitzonderingen op de eenvoudige regel: streektaal-onderwijstaal, worden in dit werk met klaarheid en bevoegdheid behandeld. Met overtuigend gezag weet hij in vele gevallen de juiste betekenis en de nauwkeurige draagwijdte van de wet aan te geven.

Maar ook buiten zijn beroep als leraar of inspecteur is Dr. De Baere zeer bedrijvig. Vooral de literatuur, de taalkunde en de folklore wekken zijn belangstelling. Hij publiceert verscheidene essays en kortere bijdragen in wetenschappelijke tijdschriften.

In 1928 verschijnt als verhandeling in de Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding: *De Judastragedie in de Nederlandse Letterkunde*. De Baere bestudeert hier de Judasfiguur, zijn uiterlijk, zijn drijfveer, zijn psyche en vooral het tragische van zijn daad, en wel in heel onze letterkunde, vanaf «Vanden Levene ons Heeren» en «Het Maastrichtsch Paaschspel» tot Verschaeves Judas, en hij maakt hierbij dikwijls vergelijkingen met de vreemde literatuur.

Het onderwerp laat hem niet los en het volgend jaar verschijnt een nieuwe verhandeling: *De Judasfiguur in de Legende en de Folklore*. Het is een rijkgedocumenteerde studie over Judas in legende en folklore in de Nederlanden en elders en vult dus de vorige verhandeling goed aan.

Al de benamingen van personen, bomen en planten, die in verband kunnen gebracht worden met Judas heeft hij opgetekend en verklaard; de oude legenden heeft hij opgezocht en hun ontwikkeling nagegaan. Het zijn twee boeiend geschreven verhandelingen, die elke ontwikkelde moeten interesseren, maar die hij toch in de eerste plaats aan zijn collega's aanbiedt, die — zoals hij vriendelijk zegt — ze wellicht bij hun onderwijs in de Nederlandse literatuur zullen kunnen benuttigen.

Rond de jaren '30 treedt De Baere dikwijls op als spreker in afdelingen van Davidsfonds, Willemsfonds of andere kringen voor volksontwikkeling. Het liefst sprak hij over de Ommegangsreuzen. Hij zal hierover ook een rijk-gedocumenteerde en rijk-geïllustreerde studie schrijven: *Onze Ommegangsreuzen*.

Wel zegt de schrijver in zijn « Woordje vooraf »: « Geleerdheid hoeft de lezer hier niet te zoeken. Ik heb alleen getracht de uitkomsten van veel lectuur in simpele woorden samen te brengen ». We vinden hier weer eens een typische karaktertrek van De Baere: zijn drang naar eenvoud en naar synthese en... zijn grote bescheidenheid. Dat belet echter niet dat zijn studies steeds wetenschappelijk streng verantwoord zijn.

In « Onze Ommegangsreuzen » vernemen we allerlei bijzonderheden over deze populaire folkloristische figuren: hun verspreiding, ouderdom en oorsprong, hun families, hun voorkomen en gezelschap, de liederen en de dansen die ter ere van de reuzen worden uitgevoerd, hun uitgangsdagen en... zelfs hun vijanden.

Elf jaar na het verschijnen van « Onze Ommegangsreuzen » publiceert De Baere een nieuw werk over hetzelfde onderwerp: *Onze Vlaamsche Reuskens*. De stof is echter veel omvattender en vollediger uitgewerkt.

Een werk waarin we ook een zekere folkloristische inslag vinden, maar dat toch veel belangrijker is op taalkundig gebied, is zijn bundel: *Krachtpatsers in de Nederlandsche Volkstaal. Een verzameling oudere en jongere bastaardvloeken*.

De auteur geeft echter veel meer dan wat hij in de ondertitel belooft. Het is niet enkel een verzameling, een nuchter-droge opsomming van bastaardvloeken, krachtwoorden en allerlei kleurige losbarstingen van een strak gespannen gemoed.

In de inleiding wordt de strijd geschetst, die door de kerkelijke en de wereldlijke overheid eeuwenlang werd gevoerd, tegen de oorspronkelijk als godslasterend beschouwde woorden en uitdrukkingen. De taalkundige ontwikkeling van de verschillende soorten van bastaardvloeken wordt nagegaan. Van iedere uitdrukking wordt de geschiedenis opgemaakt aan de hand van talloze voorbeelden uit oude en nieuwe teksten, vooral van blijspelen en kluchten. De schrijver maakt dankbaar gebruik van allerlei woordenboeken en idioticons en ook gaat hij grasduinen buiten de grenzen van ons taalgebied. Hij citeert geen vorm, of de bron wordt nauwkeurig aangegeven; elke uitdrukking wordt zo grondig en zo volledig mogelijk besproken en verklaard.

Dr. De Baere heeft hier een reusachtige arbeid geleverd. Deze studie is de vrucht van jarenlange, geduldige, nauwgezette naspeuringen. Hij bewerkt hier met gezag een belangrijk onderdeel van de woordenschat van onze Nederlandse taal.

Buiten deze publicaties in boekvorm verleent De Baere voortdurend zijn medewerking aan allerlei tijdschriften en weekbladen. Het zou ons te ver leiden, hiervan een volledige opsomming te

willen geven. We doen slechts een keuze in deze talrijke bijdragen.

In «*Eigen Schoon en de Brabander*» verschenen o.a.: «Drie Motieven uit de Brabantsche Marialegenden in verband met de legenden van O.L.Vrouw van Alseberg», «Een bladzijde uit de geschiedenis van de stad Brussel», «Het aandeel der Gulden in de ontwikkeling van het Vlaamsch toneel te Brussel», «Het Nederlandsch toneel te Brussel tijdens de regering van Koning Willem I», benevens verschillende bijdragen over «De Brusselsche Kamers van Rhetorica», enz.

In de «*Leuvensche Bijdragen*» publiceerde hij: «Nederlandsche spreekwoorden, spreuken en zegswijzen in verband met opvoeding en onderwijs». In het «*Orgaan van de Touring Club van België*»: «De Brusselsche Ommegang in het verleden». In het weekblad «*De Spectator*» verschenen onder de rubriek: «In den Dwaaltuin van den Taaltuin» 108 bijdragen.

Dr. De Baere verleende zijn medewerking aan allerlei Feestbundels. In de feestbundel Pol Daniëls verscheen: «Een werkstaking in de Hasseltsche Lakenindustrie»; in de feestbundel Prof. Van de Weyer: «Ignatius Vitzthumb en het Vlaamsch Toneel te Brussel»; in Miscellanea Prof. Jan Gessler: «Rhetorische feesten te Brussel», in het Album Dr. Jan Lindemans: «Van voornaam tot schimp- en spotnaam».

In 1947 werd De Baere lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal en Letteren te Gent en hij is nu de vlijtige adjunct-secretaris van deze Hoge Vergadering¹. In de Verslagen en Mededelingen van de Academie verschenen o.a.: «De Brusselse Refereynen en Liedekens van 1562», «Schimpighe woorden in de oudere toneelliteratuur», «Naamgeving in onze oudste komische spelen» en «Vleinamen uit vrijersmond in onze oude toneelliteratuur».

Dr. De Baere is ook lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, voorzitter van het Davidsfonds Afdeling Brussel, bestuurslid van de Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding, lid van de Raad van Beheer van het Kunst- en Cultuurverbond Brussel, voorzitter van de officiële «Terminologische Commissie» bij het Ministerie van Binnelandse Zaken, lid van de «Centrale Commissie voor de Nederlandse Rechtstaal en Bestuurstaal in België» en... last, not least... secretaris van de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis.

Allen die De Baere kennen, weten dat voor hem het lidmaatschap van een vereniging nooit een eretitel of een sinecuur is

(1) Hij werd bij K.B. van 9 mei 1955 tot Vaste Secretaris benoemd.

geweest. Hij staat steeds op de plaats waar ernstig en degelijk werk wordt geleverd. We hoeven niet verder te kijken dan in onze eigen Maatschappij: sinds 34 jaar is hij de spil en het factotum van onze Vereniging. Hij heeft gedurende deze lange periode al het organisatie- en schrijfwerk verricht: de sprekers uitgenodigd, de programma's opgesteld, de vergaderingen bijeengeroepen, de handelingen uitgegeven, de toelagen aangevraagd en wat weet ik al.

Wie zal de invloed berekenen die Dr. De Baere sinds zoveel geslachten op onze studerende jeugd heeft uitgeoefend? Wie durft het aan, de diensten af te wegen die hij gedurende zoveel jaren aan het onderwijs en aan onze cultuur heeft bewezen?

In het « Ter Verantwoording » van « Langs zonnige Dreven » zegt De Baere tot de studenten: « Levensblijheid, levenslust, die daarom geen levensernst uitsluit, is het kenmerk van een gezonde geest, een sterk lichaam, een reine ziel ». Levensblijheid, levenslust, die daarom geen levensernst uitsluit... is ook het kenmerk van dit schone, werkzame leven van Dr. De Baere.

We hopen dat, hoe hard de slagen van het leven soms ook mogen vallen — want rampen en ziekten zijn ook hem en zijn dierbaren niet gespaard gebleven — we hopen dat Dr. De Baere nog vele jaren met optimisme en een nooit versagende werkkraft « Langs zonnige Dreven » moge wandelen... het onderwijs, onze Nederlandse taal en onze cultuur ten bate!